

הלכות שבת סימן שעח שעט שפ

ביאורים ומוספים

[שו"ע ס"ה]

אף-על-פי שרבים דוחקים בחיצונה⁽¹⁾.

גמור, ימצאו דברי רבנן כחובא ואיטלולא, ולא ניתן פה לצדוקים לרדות. ואף שמצינו שאומרים בעירובין 'ותרתי רסתרי' [ראה בשו"ע לקמן סי' שעג ס"ג], היינו דוקא בדבר שאינו ניכר כל כך, אבל לא בדבר הניכר כמו כאן.

סימן שפ דיני בטול רשות

[שו"ע ס"א]

מה תקנתם, יבטל להם רשותו⁽¹⁾.

(1) ובתוספתא (עירובין פ"ה ה"י) שנינו, שמצוה על אדם לבטל רשותו, ואם היה אדם גדול הרשות בידו, וביאר הערוך השלחן (ס"ז) שאם הוא אדם גדול ולא נאה לו לבטל להב רשותו, יבטלו הם את רשותו לו. ומה שמצינו בגמרא (עירובין סח, א) שרבא ביטל רשותו, יש לומר שישב היו צריכים לכך מפני תינוק שהוצרך המין למילה, כמביאר שם.

[משנ"ב ס"ק ג]

שמשלק עצמו מרשותו⁽²⁾.

(2) בגדר ביטול רשות כתב הרמב"ן (פסחים ב, א), שבביטול אינו מפקיר את ביתו, אלא שלאותו יום עוקר דעתו מלדור עם השותפים, כדי שיהיו הב כמי שדחים לבדם. ומשמעות דבריו שאין ענינו של ביטול אלא שקובע בדעתו שדוריו במקום אינם בתורת קבע [ובלשון הגמרא (עירובין סט, ב) שהמבטל הוא אורח כלפי מי שביטל עבורו]. ובמג"א (ס"ק ד) משמע, שהמבטל ביתו ודעתו לעכב בעד שכניו מלהכנס לביתו אין זה ביטול, ואין אומרים שהביטול הוא חלית ביטול גרידא. שביאר מדוע יש שמבטל רק את הצירו ואינו רוצה לבטל את ביתו, וכתב שעושה כן בכדי שלא להרבות עליו נכנסים ויוצאים, ומשמע מדבריו שאם ביטל את ביתו אינו יכול לעכב עליהם מלהכנס.

[ביה"ל ד"ה אף]

ואף-על-יב דאָסער למקצת שבת⁽³⁾.

(3) החזו"א (א"ח סי' פח ס"ק ה) ביאר, שאין דין שבת שנאסרה נאסרה, ומה שאמרו בגמרא (עירובין ע, ב) 'כל שנאסר למקצת שבת נאסר לכל השבת' חוץ ממבטל רשותו, היינו רק לענין שאי אפשר לערב עירובי חצרות באמצע השבת, ושאי אפשר לבטל רשות בשבת [ברשות שבאה לו בשבת]. ומה שאמרו שם 'חוץ ממבטל רשותו', היינו שסתם ביטול מועיל אפילו נעשה באמצע השבת. והוכיח דבריו מדברי הגמרא (שם ב, א), שמחיצות הנעשות בשבת מתירות לטלטל ואין אומרים שבת שנאסרה נאסרה. [וראה בביה"ל לעיל סי' שעא ס"ד ד"ה כל זמן, ובמה שכתבנו שם, שיש חולקים על כך].

סימן שעט

דיני חצרות וכתים ביניהם

[משנ"ב ס"ק ג]

חשוב לו כבית-שער⁽¹⁾.

(1) בטעם הדבר כתב רש"י (עירובין עו, א ד"ה נעשה), שכל אחד מהבתים החיצוניים נעשה בית שער לחצר הסמוכה לו. וביאר המהרש"א (שם) שהיה אפשר לפרש שנעשו בית שער לבית האמצעי ויחשב בית שער למי שסובר לעיל שם (ע"ה, ב) שבית שער של יחיד נחשב לבית שער, אמנם לפי האמת אינו נחשב בית שער לאמצעי, כיון שמדובר שכלל בית יש יציאה נפרדת, ונחשב לבני החצר בית שער מחמת הרגל העירוב. שמכאן העירוב שבאמצעות צריכים הב לעבור דרך הבית הסמוך להם.

[משנ"ב שם]

דנעשו כלם כבית-שער לאותה חצרה⁽²⁾.

(2) והיינו כשאין להם דרך אחרת לעבור מחצר לחצר וולת דרך שלושה בתים אלו, אבל אם יש להם דרך אחרת, כתב הערוך השלחן (ס"ג) שאין הבתים נחשבים לבית שער, וגם הב צריכים ליתן פת.

[שו"ע ס"ב]

שכל אחד הניח ערוב כבית-שער של חצר אחרת⁽³⁾.

(3) טעם דין זה נתבאר בגמרא (עירובין עו, א), שיש לאסור את הטלטול בחצרות ממה נפער, משום שאם נדון את שני הבתים כבית שער, הרי אי אפשר להניח עירוב בבית שער [וכמו ששינונו שם (פד, ב) הנוהן את עירובו בבית שער אבסדרה ומרפסת אינו עירוב, וכן פסק הערוך לעיל סי' עסו ס"ג], ואם נדון איתם כבית, נמצא שיש בית שאינו מעורב המפסיק בין כל חצר למקום העירוב שלה ואי אפשר לומר שכלל אחד נחשב את הבית הסמוך לחצירו כבית שער ואת הבית האחר לבית גמור, משום שזה 'ותרתי רסתרי' וכמו שפירש רש"י שם (ד"ה לא מינברא), שאם כל בית יחשב כלפי חצר אחת כבית שער וכלפי החצר האחרת כבית

באר הגולה רמז

ל שם
וכסמאל, הוי"ף
והואיש והמקום
בפרק ה טהלות
זכרון

הלכות שבת סימן שעה שעת שם

(יה) או שנים בחיצונה וערב, (יט) אין תיחיד שפנימית אוסר על החיצונה: הגה והיא הדין (כ) רבים שהם כחיה, ואין צריכין לערב, דברך שנתכאר לעיל סימן שעה (חגגה פרק ד): ה לשלש חצרות זו לפניו מזו וזוהי בכל אחת, אף-על-פי שרבים דורסים בחיצונה (י) אינם אוסרים, שכל אחת מתרת במקומה, ואם היו שנים בפנימית ולא ערבו, הרי הם אוסרים על התיחידים שבאמצעית ושפנימית. זה הפלל, רגל האסורה במקומה אוסרת שלא במקומה, ורגל המתרת אינה אוסרת שלא במקומה:

שעט דיני חצרות ובתים ביניהם, ובו ב' סעיפים:

א גמרא ערוכין ע"ה
ב שם כ"ו פנים
(נפסקא)

א *שהי חצרות ושלשה בתים ביניהם (א) פתוחים זה לזה ורוצים לערב אחד, חצר זה בא דרך בית שאצלו ונתן ערובו (ב) בבית שבאמצע וכן עושה השניה, (ב) ומתרים בשלשון, שכל בית שאצל החצר (ג) חשוב לו כבית-שער ואין צריך לתן פת, והאמצעי הוא בית שמניחין בו ערוב (ד) ואין צריך לתן פת: ב *שהי חצרות ושני בתים ביניהם ולא ערבו יחד אלא כל אחת לעצמה, ובא בן חצר זה דרך בית שאצלו והניח ערובו בבית שאצל השני, וכן עשה השני, שגם הוא הניח ערובו בבית הסמוך לחצר האחרת, לא קני ערוב, שכל אחד הניח ערוב בבית-שער של חצר אחרת:

שם דיני בטול רשות, ובו ד' סעיפים:

א ט"קנה ערוכין ט"ט
ב שם ובסוף פרק ב
ג ברוחא שם ד' שם
במשנה ובבית הלל

א *אחד מבני החצר (א) ששכח ולא ערב עם האחרים, (ב) אוסר עליהם, מה שתקנתם, ובטל להם רשותו, *שיאמר 'רשותי מבטלת לכם או קנויה לכם', (ג) ואין צריך לקנות בקנין-סודר, ויכול לבטל *אף

שערי השוכה

וע"ש, וקנין מית סימן לט כתב גי' שדור זה ששם החר' ב' ישראל שחידים חזן לחומה ובפרט שבתוך החומה באים לבהכ"ז וקצתם יש להם מקומות כבהכ"ז בקנין או בשכירות ואין פניה פה לאסור שהרי יש להם מקום לעאת וקב"א, ואף בסיון דלא סלקו עצמם שדור באים עשבת, מיט לא אכפח לו, דדריסת רגל אינו מוסר כב"ש דמג"א, אף בקבו מהני עדים לטוק, אף ברגל האסורה במקומה יש להטל לפי ב"ש

באור הלכה

במשנה ברוכה, והנה הט"ז ממקום על דברי הבית-יוסף, ונעשו דבין שש: גמא בפני חלשין שיוציא כלי עם שופכין לשם, והביא רמב"ם לזה מדרב"ה תב סגיד, ורבים מהאחרונים דחי ראיהו ונתקפת-שבת וקרי-שולח ואלה רבה ועצ"א-למג, דהרב הסגיד לא קאי רק ארשא דרבני הרמב"ם ולא אפי"א, וכלאו כ"י פשה ראשונים פתחו פרש"י דמ"ר פתחו שהיא פחותה מארבע אמות: הרשב"א והרמב"א והאור נרע, ועין עוד בעצ"א-למג דהוא הדין בימות הקטנים שאין צריכין לעוקא, וכפ"ל בסיון שני, אפילו בפחותה מארבע אמות יתה הדין דשניהם מותרים:

* אף משתחשך, עין במשנה ברוכה, ואפי"ל דבאסר למקצת שבת, מפל טקום עתה בטול, דכאיתא בבב"א ע' עמוד ב' דלענין בטול רשות לא

באר היטב

(ב) בבית, והחופפות דף ע' כתבו האפלו נתנו הרוב באחד מבתי הסמוכים לחצרו או באחד מבתי החצר, אלו הג' בתים אין צריכין לתן ערוב, דנעשו כלם בית-שער לאוסה חצר המולכת ערוב דרך עליהם לחצר אחרת, כ"א:

ספ"א סימן שבע בהפ"ה סוף ה, אלא שכתב שאין דבר זה ברוך כ"כ, ועוד, דקמ"ז אינו נראה שפנים מותרים להניח טלית וסיור שלהם באחד הבתים שבח"ב ולטלטל אחד מבתי החצר, וכן המציא החר אחר, ודוקא אם היו יכולים לערב עמהם ולא ערבו א"כ, אלא אם לא היה יכולת ביום לערב לא אסור אחריו, וכ"כ הריטב"א בערוכין דף נט, ולכן לא מבטל בעיר שאין מקצת מחציה וקצתם עש' מורה ונח"מ שאין אלו חזין להם אוסרים, אלא אפילו

משנה ברוכה

אחד מבני החצר ולא נתן חלק בערוב: ד' (יח) או שנים בחיצונה וערב, הניו אותם השנים לבר, אבל לא עם הפנימית. ואשמועינן בזה, דלא הימא דמורעין משוב (ז) שישכר שיש שנים בפנימית כמו בחיצונה ונבוא להתיר גם בזה, והתם בנדאי אסור מדעא, דהוי רגל האסורה במקומה: (יט) אין תיחיד שפנימית וכו', רוצה לומר, אף שלא ערבו יחד, דרגל המתרת במקומה אינה אוסרת שלא במקומה: (כ) רבים שהם כחיה, הניו, שהיו בפנימית האב עם בניו שמקבלים ממנו פרס, וכל כיוצא בהם, עין שם בסיון שעה:

א (א) פתוחים זה לזה, והם גס"פ פתוחים לחצרות שאצלו, וקא משמע לו, דאף-על-גב דבעלמא אם בית אחד אינו נתן חלק בערוב, הוא בעצמו אסור לטלטל וגם אוסר על בני החצר, הקא נציר ששום אחד מהשלשה לא יתנו חלק בערוב ואפלו הכי מותרים הכל לטלטל, כגון אם יתנו בעלי שתי החצרות את ערובן בבית האמצעי, ומשעם שפסוקים: (ב) ומתרים בשלשון, רוצה לומר, שהם מותרים לטלטל באותן הבתים והבתים בהן אף-על-פי שלא נתנו חלק בערוב: (ג) חשוב לו כבית-שער, אחר ששני החצר (ה) מוליכין ערובן דרך גלה לאמצעית, ויש שכתבו, (ז) דהוא הדין אם נתנו שניהם הערוב באחד מבתי הסמוכים לחצרות או באחד משאר בתים שבשתי החצרות, אלו השלשה בתים אין צריכין לתן ערוב, דנעשו כלם בית-שער לאוסה חצר: (ז) ביון שעוברים דרך עליהם להניח הערוב בה: (ד) ואין צריך לתן פת, כמבאר בסיון שש סוף ג:

א (א) ששכח ולא ערב, נקט 'ששכח', לאשמועינן דאפלי בכהאי פוגא אוסר פשלא בטל, אבל הוא הדין (ה) דאפלו פשהוד ולא ערב מהני בטול: (ב) אוסר עליהם, לטלטל מבתיהם לחצר: (ג) ואין צריך לקנות בקנין-סודר, דהוא רק (ז) סלוק רשותא בעלמא, שמסלק עצמו מרשותו:

שער הציץ

(ז) חוספות: (ה) ואפלו אם כל ימות החל אין להם רשות לעבר דרך הבתים, אפלו הכי כיון שהניחו את הערוב בבית האמצעי על-דרך תרצה הבתים משמשי הצדדין לעבר דרך עליהם בשבת פשיטא לאלל הערוב, ועין בפרי"מ גידים: (ז) מגדארתם בשם החופפות: (א) זה השעם על צייר השני, וכציור הראשון שהניחו הערוב בבית הסמוך לעצמו, השעם, דאוסן שני בתים בטורים מפני שהם בית-שער לאותו בית, והבית ששנה בו הערוב בטור גס"פ, כמו שכתב בשלחן-ערוך: (ה) דהא בטול מהני אף מבעד לים, ויש לו ענין שהיה לערב: (ז) חוספות-שבת:

ב' תר"מ והמדידכי בספר הדור, וכן נזכר דברי הרמב"ם בספרו ב' מהלכות עדות ל' משנה ט"ז כו' שם במורה

הַמִּקְרָא וְשֵׁן מִיָּדֵיכֶם אִי הָאֲדָרִים עֲלֵיכֶם וְאִתּוֹ דְּחִיבוֹת שְׂאֵן בִּינְיָנָם אִי עִשׂוּ לַעֲמֹתָם
זֶהֱיִם וְעִבְדִּי, גִּבֹּם אוֹתָם לְמַחֲזִיץ אֵין אוֹרְקִים עֲלֵיכֶם, לְשֵׁל טִיז יְכוּלִים לְקַרֵּב עֲמָתָם
תַּחֲמֹת מְטִי הָאִי הָאֲדָרִים עֲלֵיכֶם, וְלֹא מִקְרָא יְכוּל לְקַרֵּב מִתַּחַת יְכוּלִים לִקְנוֹת, רִשׁוֹת,

משקליון כמה קואטר בתחלת שבת: * צריך לבלשל לכל אחר ואחר. שכן משנה בירושלמי ואף על גב דתאי דקטיל לה ערב עם תבוא? כי ערב מאתמול, אדעתא דתאי חולקא לא ערב וכו' ונשיא כיו עמוד ב דבור מתחיל וכו' מסיקין לא נצרכהו, ויליף זה אם היה הבטול מבעדו יום קדם שערב, דכי ערב, אדעתא דתאי חולקא נמי ערב, מהני הפטול שפסול לו לבד, וכן מוכח מסוף הדף רישו * ששביא בבריתא דהרש"א שם: איתן מן השילוק שבת וכו' מבעד יום, דהני קדם שערב וכו'. ונע, דלדבריו הראשונים שהדבר לא נכנסת בבריתא דרשמיא מבעד יום, הניו אפלו מת לאסר שערבו, כיון שהוא קדם וזמן הגנת הערוב דהניו קדם בדין השקטות, חל הערוב גם על הפני ששילוק, וכמו שכתב הגר"א בסיומן שעה, הוא הדין בענינו אפלו היה הפטול שפסול לו לאחר שערב, כיון שהוא קדם בין השקטות חל הערוב גם על החלק שפסול לו: * וגם הוא, שהוא אורח ששקטות. עין פרישה שפסל דהוא קטר לחוציא מביה אפלו קדם שהחזיקו, וכן מבאר בפרש"א מרשב"א להדניא,

חצר מבשלת להם, דאין מבית ככלל: (ז) שהוא אורח בעלמא. ואירח אינו אורח על בני החצר וגם הם אינם אסורים עליה, ויכלעיל בסוף סימן שע, עין שם: (ח) מביתו לחצר. שהרי לא בטל להם רשות ביתו: (ט) וגם הוא. רוצה לומר, שאסור להוציא מביתו לחצר. שאין לומר על ביתו שהוא כאורח בו. שהרי לא בטל להם: (י) שצריה לנעל ביתו וכו'. רוצה לומר, קשלא בטל רשות ביתו, דכשכבטל מתר למתחלה להוציא מביתו הוא והם, כמו שכתב בפעמי' ב: (יא) כדי שלא יבוא וכו'. ובמקום הרחק (ב) יש לסמוך למקל שאין צריך נעילת בית: **ב (יב)** בין הוא וכו' מביתו. הינו (ט) לאחר שהתחזקו אנשי החצר את רשותו, שהוציאו מביתם להחצר ורקדם שכתחזקו, אם יוציא מביתו לחצר או חזור מבטולו ומפילא אסור עליהם וכן עליה, כדלקמן בסימן שפא סעיף א, וכן יהיה שלא יכניס מחצר לביתו להם שיכניסו הם מהחצר לביתו, כדלקמן בשפ"א. וטעם הדבר, דכיון שבטל גם רשות ביתו, נעשה אורח גמיר אצלם¹⁰ פנין שלא נשאר לו רשות שלא כשלו¹¹: ג (יג) שאינו מועיל. סבירא להו דלא תקנו שכירות אלא בפעמים אבל לא בישראל. ועין באחרונים שחתרו למצא טעם לזה¹². והפגן אברהם מצדד, דבחל לכלי עלמא יכול להשכיר, דלא קרע מבטול, אלא (י) דבשעת אסור לשכר דברי בעמק ומקור¹³. ויענן הלכה האלה רבה פוסק דאין שכירות מועלת בישנאל כלל, אבל שארי (יא) אחרונים מקלין בזה¹⁴ לענן ימי החלוקה¹⁵ בהפגן אברהם: ד (יד) הוא מתר וכו'. דכיון שבטלו לו רשותם, נעשה חצרם ויביתו רשות אחת: (טו) ולא מביתם. דמסתמא בשבטלו לו רשותו לא בטלו אלא חצרן לבד: (טז) אף מביתו. כך צריך לומר. ורוצה לומר, לא מבקצא דמביתם שלא בשלו אסורים להוציא לחצר שהוא רשות אחרת, אלא אפילו מביתו של זה שבטלו לו, שהוא רשות אחת עם החצר, כדרך אסור, וכדמפנים דלא חשיבי כאורחים בעלמא כשהם רבים, ואסורן בשחזורין ומצידיין להחזק הרי זה כאלו חזירים בהם ורוצים לזכות בה. וכתב הפגן אברהם, דלא אמרינן זה אלא פשהם מוציאים מבית לחצר, אבל כשהם מכניסים מחצר לבית אין זה נקרא השתמשות בעצור ולא הרי כרוצים לזכות בעצור. אבל באלה רבה קצב בשם (יז) הרבה פוסקים שגם להכניס מחצר לבית אסור, וכן כתב באבן עזר: (יז) ולא אמרינן וכו'. ואפילו (יח) בשלו לו רשות ביתם גמירן אסורים להוציא, בין מביתם ובין

(א) גמרא: (ז) ר'ט"א: (ח) הרב המגיד והעתיקהו האחרונים: והצ"ח, ה"חין שאין סבור וכל לשלול, צריך סמך חלקית, דערוה שמו [עין ערוך ט"ט] ובענין שיהיו מקבלין וימקבלין כל סתלקים קושר: (י) ושי"י וקרב המגיד: (י) אבל כשהוא אומר 'לכם' ויהי יותר משבוע, משמע דלא מטיי' אף לדעה זו. וכן פרישה: (כ) כי רבים חולקים על זה, עין בתוספות ומקדכי ור"א, וכן בתקנים לא הוידר זה, וכן דעת הרשב"א ותרומתו א' בתולדותיו ללמד בזה, וכן פתב ספר"י: (ט) מן אברהם ומרישה ומקרא ושי"א: (י') ואפילו גמליהם אין יורקן ויהא אלא שאמר משום קננה, לא מקרי קננה, אבל כיושראל אמר לשכר: (י"ב) שלקח צמח"ת וסגרי' [ועין המגיד] ואפילו לענין שבת של להספקו, ובמקרי מקדכי קעוד לומר להספקו ואדעם מוציל בדריבך שכירות אפלו בשבת¹⁴: (י"ג) עבודת הקדוש ורבות ימנו ורבות ויחס, וכן כתב הרשב"א ביד ש' וכתב ש' (י"ד) מוראדכסו ושי"א:

הלכות שבת כיון שם

ביאורים ומוספים

[משנ"צ ס"ק ה]

וְעַל־כֵּן אִי אָמַר 'לְכַלְכֵּם' אֶפְשָׁר דְּכַנְתּוּ רַק? עַל הָרֵב מְקַסִּים.

הלכה בדעת חכמים (עירובין כו, ב) שהמבטל רשות הציור לא ביטל רשות ביתו, ומשום שהמבטל בעין רעה מבטל, וכמו כן אם ביטל את ביתו לא ביטל את החדר שלפנים הבית.

והוסיף, שאף באופן שביטל בפירוש את ביתו שגילה בדעתו שבעין יפה מבטל (כמבואר בגמרא שם), מימ חדר זה אינו נכלל בכונתו, שערך עינו רעה בזה (ומטעם זה גם מי שביטל לאחד מבני החדר את רשות ביתו צריך לחזור ולבטל לכל אחד ואחד מבני החדר, ואין אומרים שכיון שביטל בעין יפה אם ביטל לאחד ביטל גם לכולם). מאידך הכף החיים (סי' טו) כתב, שמסתמית לשון השו"ע והפוסקים משמע שהמבטל בית כהם כונתו לכל החדרים, וכן מבואר בפתחי תשובה (ח"מ סי' ריד ס"ק א) שחדרים שהם מתשמישי הבית הריהם מכורים עם הבית בכל אופן.

[משנ"ב ס"ק יג]

וְעַיִן בְּאַחֲרֵיכֶם שֶׁחֲתָרָה לְמַצָּא טַעַם לְהַחֲלִיט.

10) ומצינו בדבריהם כמה טעמים חלוקים בזה:

א. הלבוש (ס"ג) כתב, שנראה הדבר שאינו עושה את השכירות בעין יפה, אלא שנתן עינו בממון שיקבל בעד השכירות. ב. ה"טו (כ"ב) כתב, שכיון שתקנה שכירות מנכרי היתה שאפשר לשכור גם בפתות משה פרוטה, משום שגם דבר מועט כזה נחשב אצלו לממון (וכמו ששינוי (סנהדרין נו, א) שכן נה נהרג גם על פחות משה פרוטה), לפיכך ביטלו חכמים את השכירות לגמרי בישראל שאין פחות משה פרוטה נחשב לממון אצלו, שחששו שמא גם הישראל ישכור בפתות משה פרוטה, וכן ביאר השי"ר קרבן את דברי הירושלמי (עירובין פ"ו ה"ג), שפסק שאף בחול אין מועיל לשכור מישראל.

ג. התוספת שבת (ס"ק ט) כתב, לפי מה שמבואר בשו"ע לקמן (סי' שפ"ב ס"א) שבנכרי תיקנו חכמים דוקא דין שכירות ולא ביטול רשות, ומבואר בגמרא (עירובין ס"א, ב) שהוא משום שהנכרי לא יסכים להשביד את רשותו כיון שיחששו לכשפים, ועל ידי כך יצטרכו הישראלים לעבור לגור במקום אחר, ופירש רבינו יהונתן (שם י"ט, א בדפי הרי"ף), שהטעם שהנכרי חושש לכשפים הוא משום שידע שבישראל שלא עירב מועיל ביטול רשות, וסבור שהטעם שהישראל רוצה לשכור ממנו דוקא בבסוף ואינו מכתפק בביטול שהוא בחינם, כיון שרצונו לעשות לו כשפים, ולפי זה כתב התוספת שבת, שלכך לא מועילה שכירות בישראל, שכן אם תתגל הרי תדעו בני החדר לשכור, משום שבה די שאחד שוכר בשביל כולם, ואין דינה כביטול שצריך לבטל לכל אחד ואחד, ואם כן תשתכח תורת ביטול, ושוב הנכרי לא ידע כלל שאפשר לעשות ביטול בחינם ולא יחשוש לכשפים, ויכבדו להשכיר רשותו לישראל, ולא יצטרכו הישראלים לעבור משם, ונמצא שבתה תקנת חכמים.

אמנם החזו"א (דמו"בא בהערה 12-13) כתב, ששכירות מועילה מטעם ביטול ולכן יש בה את כל ההגבלות של ביטול, ואם כן לא יועיל שאחד ישכור בשביל כולם, אלא כל אחד ואחד יצטרך לשכור כיון ביטול, ולדבריו אין מקום להנחיתו של התוספת שבת.

[משנ"ב שם]

דְּבִשְׁפֶּת אָסוּר לְשַׁכֵּר דְּהוּי כְּמִקְחָהּ וּמִמְכָּרָהּ.

11) ובשעה"צ (כ"ק יא) הביא שהפ"מ (א"א ס"ק ו) מצד שבדיעבד אם שכר בשבת, הרי זה מותר, וכמו שפסק השו"ע (ח"מ סי' רח המשך במילואים עמוד 30

[משנ"צ ס"ק ט]

שְׁחָרִי לֹא בִטֵּל לְהַחֲלִיט.

8) בטעם הדבר כתב רש"י (עירובין ס"ט, ב ד"ה ביתו), שכיון שלא ביטל את ביתו, נמצא ערשות ביתו היא רשותו והחצר היא רשותם, וכעין זה כתבו הרשב"א והריטב"א (שם), אולם רבינו יהונתן (שם כא, א בדפי הרי"ף) כתב טעם אחר, משום שישארית ישראל לא יעשו עולה ולא ידברו כזב, עוד כתב, שאם יוציא מביתו לחצרו נראה לכל שחזר בו מביטולו, ואף אחר שהחזיקו עשוב אינו יכול לחזור מביטולו, מימ אסור כיון שנראה כחוכא ואיטולוא, ועוד, שעל ידי זה נראה לכל שבני החדר משתמשים בחצר באיסור, והעני אלמוגים (ס"ק ו) וכן הגאון יעקב (על הגמרא שם) ביארו בדעת רבינו יהונתן, שבא להוסיף שאפילו ביטל בפירוש את רשות ביתו אסור לו להוציא מביתו לחצר, משום שנראה כחזר ומחזיק ברשותו.

[משנ"צ ס"ק י]

שְׁחָרִיף לְעֵלֵי בֵיתוֹ וְכוּ'.

7) ודינו חמור ממי שרר בחצר שאינה מעורבת שאינו צריך לעזול את ביתו, ובטעם החילוק כתב הערוך השלחן (ס"ז), שבחצר שאינה מעורבת בולם אסורים להוציא מבתיהם לחצר, ולכן לא חששו חכמים שיבוא להוציא, מה שאין כן בשכח אחר ולא עירב, שכיון שלכולם מותר להוציא מבתיהם לחצר ורק לו אסור, חששו חכמים שמא מתוך ההרגל יבוא גם הוא להוציא, ולפיכך הצריכוהו לעזול את דלת ביתו להיכר שלא יבוא להוציא.

[משנ"צ ס"ק יב]

נִעְשָׂה אֶרֶץ מְנוּחָה אֶצְלָם.

8) והחזו"א (א"ח סי' פ"א ס"ק יז וסי' פ"א ס"ק יז-יז וסי' צ"א ס"ק ג) כתב, שכמה ראשונים חולקים על מה שפסקו השו"ע והמשנ"ב, וסוברים שגם ליחיד שביטל רשותו לרבים אסור לעולם להוציא ולהכניס מביתו, אפילו לאחר שהחזיקו ברשותו.

[משנ"צ שם]

בֵּין שְׁלָא נִשְׁאָר לִי רְשׁוּת שְׁלָא בְטֵלָה.

9) ואם היה עוד חדר לפני הבית, הירש התוספת שבת (ס"ק ו) שאף שביטל רשות ביתו לא ביטל חדר זה, ואסור להוציא ולהכניס מחדר זה לחצר, ואף שלענין מבר פסק השו"ע (ח"מ סי' ריד ס"ב) שחזר שאינו רחב די אמות נמכר בכלל הבית, מימ לענין ביטול

מילואים הלכות שבת סימן שעה

המשך מעמוד הקודם

[משנ"ב ס"ק יב]

הַרְגֵּל הַמְּקַרֵּת בְּמִקְוֵה אֵינָה אוֹסֵרֶת עַלָּא בְּמִקְוֵה⁽¹⁰⁾.

(10) ובני הפנימיות יכולים לעבור דרך החיצונה ולענן אם מותר לבני הפנימיות לטלטל מבני החיצונה אל החיצונה, כתב בשו"ת נודע ביהודה (מהדורת א"ח סי' לט) שאסור להם, מאידך, החזו"א כתב (א"ח סי' צה ס"ק יז) שבשום פוסק לא הוזכר איסור כזה, ולכן נראה שמותר להם לטלטל מהבתים שבחיצונה אל החיצונה.

[משנ"ב ס"ק טז]

לא מקנינו.

(11) היינו משום שעל ידי שנתרלה החיצונה להיות רגלה בפנימיות על ידי העירוב, חשוכים הם בבני החצר הפנימית, ואם לא יבטל גם להם הרי יאסרו בני החיצונה על הפנימיות (ובדלה"ן ס"ק יז).

ואם בערב שבת קורם שקידש היום נפרצה החצר החיצונה לרשות הרבים או לכרמלית, שנמצא שאינה ראויה לערב, כתב החזו"א (א"ח סי' צ ס"ק כה) שבוה אין אומרים שהחיצונה תאסור על הפנימיות, שכן שאין החיצונה יכולה לערב עמה, אין אומרים שנעשו כאחת מחמת שהורגלו לערב יחד, ולכן גם בשבת אחד מהפנימיות אין צריך שיבטל גם לבני החיצונה, כיון שאף ללא הביטול היא מסולקת מהם.

[משנ"ב ס"ק יז]

פנימיות מתקנת.

(12) והחיצונה אסורה מאחר שאחד מהם שכח ולא עירב, ואף אם ביטל השוכח את רשותו, כתב החזו"א (א"ח סי' פה ס"ק ד) שהפנימיות מותרת והחיצונה אסורה, משום שמן הסתם בני הפנימיות ביטלו את שותפותם עם בני החיצונה, שהם אומרים להם, הרי אתם אסורים עלינו עד שיבטל השוכח רשותו, ולתקוני שיתפתך ולא לעוותי, ואם כן נמצא שהחיצונה כלל לא עירבה, אמנם אם ידעו בני הפנימיות שאחד מבני החיצונה לא עירב וסמכו על מה שיבטל את רשותו, חל העירוב לבני שתי החצרות, ואף החיצונה מותרת.

בבית הכנסת שבעיר ויש להם חלק בנחלת ה', אין לומר שמשום כך נשתעבדו בני העיר לדריסת רגלם של בני חוץ לעיר, שהרי בני העיר יכולים לתת להם ספר תורה למקומם ויתפללו שם בציבור, ולפי מה שכתב החזו"א בהערה הקודמת, במקרה זה אינם אוסרים גם ללא סבירא זו, שהרי יש כרמלית המפסקת בינם לבין העיר השנייה.

וכן כתב להלכה בשו"ת נודע ביהודה (מהדורת א"ח סי' לט), שדבר זה פשוט היתר בכל ישראל, והמה קהילות קרשות מוקפות חומה, וקצת יהודים דרים חוץ לחומה ובאים בשבת לבית הכנסת, ואין מוצה פה לאסור, ומסקנת דבריו שכיון שהם דרים חוץ למחיצות ואינם יכולים לערב יחד עם בני העיר, אינם אוסרים עליהם בדריסת הרגל, וכן כתב בשו"ת באר יצחק (א"ח סי' יז), נראה הערה הבאה דעת החזו"א בזה.

והצר פנימיות שיש לה פתח נוסף שפתחו לקרפף, הסתפק החזו"א (א"ח סי' פו ס"ק יט) האם היא אוסרת על החיצונה מדין הגל האסורה במקומה, או שפתח לקרפף אינו נחשב לפתח אחר לענן שיחשב שאין להם דרך בחיצונה.

(9) ולענין מי שאינו יכול לערב, כתב בשו"ת נודע ביהודה (שם) שאינו אוסר, משום שרק מי שיכול היה לערב ולא עירב נחשב לרגל האסורה שאוסרת שלא במקומה, אבל מי שאין באפשרותו לערב אינו אוסר, והביא ראיה מדברי הריטב"א (עירובין נט, ב) שכתב: "כלל גדול הוא זה, שאין לך אוסר על חבירו משום עירוב אלא ביטול לערב עמו ולא עירב".

והוסיף, שגם באופן שלא יוכלו לערב מחמת נכרים שגרים עמכם אינם אוסרים על החיצונה, אולם החזו"א (א"ח סי' צה ס"ק יח) כתב, שכל דברי הריטב"א נאמרו רק כשלא יכלו לערב מחמת שאין להם מחיצות כדין, אבל אם אינם יכולים לערב מחמת נכרים, הריהם נחשבים לרגל האסורה במקומה שאוסרת שלא במקומה, והביא ראיה מדברי הנמרא (עירובין עה, ב) שגם נכרים נחשבים לרגל האסורה שאוסרת על בני החיצונה.

הלכות שבת סימן שפ

המשך מעמוד 494

לביטול, וכטן, א. צריך לשכור את כל רשותו של הישראל, וכמו בביטול שצריך לבטל את כל רשותו, ב. אין מניח לשכור משכירו ולקטנו של בעל הבית או מאורח המתארח עמו או מהמשכיר, כשם שכל אלו אינם מועילים בביטול דבשכירות מנכיר מותר לשכור בכל אופנים אלו. אמנם ראה בשו"ת אבני נור (א"ח סי' מה ס"ק י) שהדקל בזה, נ. אם לאחר שהשכיר חזר המשכיר והוציא בליו הריהו אוסר, כדן ביטול שנחשב שחזר בו מביטולו, והוסיף, שאף על פי שעשה קנין שכירות, מ"מ יכול לחזור בו על ידי שמוציא את בליו להצד, כיון שהשכירות עצמה אינה מתירה, אלא שהיא מועילה מדין ביטול, וכל שאין כאן ביטול אף השכירות אינה מתירה.

והנה כל זה כתב החזו"א בביאור דעת המהר"ם (הובא בראש עירובין פ"ו סי' יט) שפסק שאין מועילה שכירות מישראל, ולכן מועילה רק מדין ביטול, אבל להראש (שם) שחולק על המהר"ם משמע שמועילה מדין שכירות, ואם כן יועיל גם בכל אופנים אלו, ולא נתפרש להדיא בדבריו כדעת מי נקט להלכה (ומדברי המג"ש משמע שעל כל פנים לבתחילה חוששים לשטת מהר"ם). אולם להלן בדבריו (שם ס"ק לב) מבואר שאין מועיל לשכור משכירו ולקטנו של ישראל, והוא כדעת מהר"ם.

סי'א) שמקם שנעשה באיסור היו מקח, ובדעת חז"ל אומרים האחרון כתב המחצית (ס"ק ה), שמלשון השו"ע שכתב אינו מועיל, משמע שאין השכירות מועילה כלל אפילו בדעבד, והוסיף שם, שלדעת זו אפילו בחול אין שוכרים.

[משנ"ב שם]

מקלין כנה⁽¹²⁾ לענין ימי החל⁽¹³⁾.

(12) ולקמן (סי' שפ ס"ק כא) כתב בשם ה"ח (שם ס"ק ו), שבישראל לא מועיל לשכור בפתות משה פרוטה, וכן כתב הקרבן נתנאל (עירובין פ"ו סי' יג אות ב). מאידך, דעת החזו"א (א"ח סי' פב ס"ק טו) שגם בישראל מועיל לשכור בפתות משה פרוטה, וביאר, שהרי נעב הראשונים שמועילה שכירות בישראל הוא משום שהשכירות נחשבת כביטול [וכן משמע לשון השו"ע שיש אומרים ששכירות מועילה כמו ביטול], ולכן אם מסכים הישראל להשכיר בפתות משה פרוטה הרי זה מועיל כמו ביטול. אמנם כבר הקשה ה"ח (שם) מדוע שכירות בפתות משה פרוטה נדעה מדין ביטול, והיך שהרי בא עמו בתורת שכירות ואין כאן שכירות ולכן אינו מועיל.

(13) וכן כתב החזו"א (שם) שלכל הדעות השכירות מועילה מדין ביטול (ראה הערה הקודמת), ולכן צריך שתעשה השכירות באופן המתעיל

הלכות שבת סימן שפ

המשך מעמוד הקודם

[על ידי אונס או שום סיבה], אבל אם יכלו לערב מבעוד יום, לכל הדעות אסור לעשות כן. [וכתב שם (סיק ז), שלדעת הרמב"ם (פ"ב מהל' עירובין ה"טז) אין מתעלה שכירות בישראל אפילו בחול, וחלק בזה על המנ"א].

[שעה"צ ס"ק יא]

מועיל בדיקדוק קלירות אפילו בשבת⁽¹⁾.

(14) העני' אלמוגים (סיק ח) כתב, שאף לדעת הראשונים שמתעלה שכירות בישראל בשבת, היינו דוקא באופן שמבעוד יום לא יכלו לערב

הלכות שבת סימן שפא

המשך מעמוד 496

מרגיל את בני החיצונה להשתמש בפנימית, והרי הם כאילו דרים בת. והקשו התוס' (שם סז, א ד"ה שבת) שהרי קיימא לן (שם מח, ב) שאין אומרים דיוקן [על ידי עירוב] להחמיר, ואם כן אין לט' להחמיר על הפנימית ולומר שדיוקן החיצונה בה ואינה יכולה להסתלק מהחיצונה. ותירצה שבאופן שהפנימית פשעה ועיוותה את עצמה, אומרים דיוקן להחמיר.

לחיצונה זכות זו ואינה משתמשת שם בשבת, אינה אוסרת. [ומקור דין זה הוא מהב"י בשם התוס' (עירובין נט, ב ד"ה פנימית), שהוכיחו דבריהם מכח הסוגיא שם].

[משנ"ב ס"ק יד]

אחרי שנתחברו מהלכה יחד עלינו ערב אחר⁽¹⁵⁾.

(15) ביתר ביאור כתב רש"י (עירובין סז, ב ד"ה האי בר), שהעירוב

הלכות שבת סימן שפא

המשך מעמוד רמז

[משנ"ב ס"ק כז]

משום דיוקן פקדון פקדון הוא⁽²⁶⁾.

(26) ולעיל פסק השו"ע (סי' שעא כ"ה), שגם בנדר שדר בחצר ומת מבעוד יום והחזיק ישראל בנכסיו רק משהשיבה, יכול הישראל לבטל רשותו בשבת. כדון כל יורש שירש רשות אביו בשבת שיכול לבטל רשותו. וכתב בשעה"צ שם (סיק כב), שאף על פי שהישראל היורש לא יכול היה לערב מבעוד יום, שהרי אז עדיין היה הנדר חי, אף על פי כן יכול לבטל, כמו יורש שירש נכסיו אביו שמת מבעוד יום ולא ערב אביו, שמתעל ביטולו של היורש.

[משנ"ב ס"ק כח]

והיורש וקבטלים לאותם וכו'⁽²⁷⁾.

(27) ובאופן שגרים בחצר שלושה אנשים, כתב החזו"א (אורח סי' צא ס"ק ג ד"ה ומיהו) ששנים מבטלים לאחד, ויכול הזוכה לחזור ולבטל לאחד מן המבטלים, והזוכה השני לשלישי, וחזר חלילה. והסתפק האם הזוכה יכול לבטל לבדו בלי המבטלים אליו, או שצריך שכולם יחזרו ויבטלו לשלישי, משום שיתכן שהאחרים לא הקנו לו את חלקם לענין שיוכל להקנות לאחרים, והטיק שיש להקל בעירוב. [והגר"ש ודלתרבי"ה חגור"ד לנדר ציינו בגליון החזו"א, שבחידושי הריטב"א (עירובין סט, ב ד"ה קמ"ל) מבואר שאפשר לבטל לאחר גם את הרשות שבטלו לו, וכן כתב הבגד"י ישע (בהגהותיו על המרדכי עירובין פ"ו אות טו) בפירוש, שגם אחר שבטלו ראובן ושמעון רשותם ללו, יכול לו לחזור ולבטל לראובן או לשמעון את רשותו ואת רשות חבריו שביטלו לו].

הלכות שבת סימן שפב

המשך מעמוד 498

כדי שהישראל לא ילמד ממעשיו, ולכן הטריחוהו והפסידוהו חכמים לישראל הדר עמו, כדי שיקשה בעיניו ליתן שבר בכל שבת ושבת. והקשה הקרן אורה (שם), מדוע לא פירש רש"י משום שהנכרי חתש

מבין מדוע הישראל רוצה לשכור ממנו רשותו ואינו מסתפק בביטול הרשות. ולכן הוא סבור שהישראל מתכוין לעשות לו בשמים. אמנם רש"י (שם ד"ה אלא) פירש, שחכמים תיקנו לשכור את רשותו

